

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/41538,ul-Pacanowskiej-Zuli.html>
25.03.2026, 01:58

ul. Pacanowskiej Zuli

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa powyższa powinna zostać zmieniona jako wypełniająca normę art. 1 Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).

Pacanowska Rachela Lea (Róża) ps. Zula (1904-1942) – działaczka komunistyczna

Urodziła się 23 stycznia 1904 r. w Łodzi. Ukończyła tam w roku 1921 gimnazjum i pracowała jako prywatna nauczycielka języków obcych.

Od 1923 r. działała w konspiracyjnym Związku Młodzieży Komunistycznej w Polsce (ZMK) – młodzieżowej organizacji partii komunistycznej. W 1925 r. została przyjęta do Komunistycznej Partii Polski (KPP).

W latach 1925-1928 była członkiem zarządu łódzkiego, a następnie Zarządu Głównego Oddziału Stowarzyszenia Wolnomysłślieli Polskich. W 1927 r. wstąpiła do Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewica, która od 1929 r. stanowiła legalnie działającą strukturę faktycznie kontrolowaną przez KPP.

Pacanowska została przewodniczącą Wydziału Kobiecego przy Łódzkim Komitecie Okręgowym PPS-Lewica, wchodziła także w skład egzekutywy ŁKO. Za swoją działalność trzykrotnie była więziona i wielokrotnie aresztowana.

Tuż przed rozwiązaniem partii w 1931 r. weszła w skład Zarządu Komitetu Centralnego. Po wyjściu z więzienia w Piotrkowie Trybunalskim (1931 r.) przyjechała do Warszawy gdzie podjęła działalność instruktorską w Komitecie Warszawskim KPP. W tym czasie KPP prowadziła konspiracyjną działalność antypaństwową na rzecz Związku Sowieckiego i ruchu komunistycznego. Żądała oderwania od Polski zarówno ziem wschodnich, jak i Pomorza oraz Górnego Śląska. W reszcie kraju zamierzała tworzyć polską republikę sowiecką. W uchwałach VI Zjazdu KPP z 1932 roku partia oświadczała: *Imperializm Polski ustanowił swe panowanie na Górnym Śląsku na mocy imperialistycznego traktatu wersalskiego, przez zdławienie walki rewolucyjnej proletariatu górnośląskiego, przez oszustwo plebiscytowe, przez rozpętanie nacjonalistycznej antyniemieckiej nagonki [...]. KPP walczy o prawo każdego narodu ujarzmionego przez imperializm polski do całkowitego samookreślenia, aż do oderwania się od państwa polskiego [...]. KPP mobilizuje masy pracujące na Górnym Śląsku, jak również na Pomorzu [Gdańskim] do walki z uciskiem narodowym ludności niemieckiej pod hasłem praw do samookreślenia aż do oderwania od Polski [...]. W stosunku do Górnego Śląska i Pomorskiego Korytarza proletariat polski przekreśli*

orzeczenia imperialistycznych traktatów i zapewni ludności tych ziem prawo samookreślenia aż do oderwania od Polski. W stosunku do Gdańska KPP zwalcza narzucone mu jarzmo Polski i Ligi Narodów, zwalcza aneksjonistyczną politykę imperializmu polskiego i uznaje prawo ludności gdańskiej, siłą oderwanej od Niemiec, do ponownego złączenia się z Niemcami". Sowieckie władze Międzynarodówki Komunistycznej (Kominternu) zdecydowały o przeorganizowaniu haseł programowych dopiero w roku 1935. Wtedy również w KPP rozpoczęto promocję haseł „jednolitofrontowych”, ale już w 1938 roku KPP została przez Komintern rozwiązana.

Pacanowska została aresztowana w 1935 r. Do 1939 r. przebywała w więzieniu. Łącznie w więzieniach spędziła ok. 10 lat.

W okresie okupacji została zamknięta w Litzmannstadt Ghetto gdzie współzakładała konspiracyjną Organizację Antyfaszystowską – Lewica Związkowa. Zginęła w 1942 r. w niemieckim obozie zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem.

(BBŁdz)